

บทที่ ๑

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นตั้งแต่สมัยเริ่มแรก
จนถึงคนรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นจะเริ่มขึ้นตั้งแต่สมัยใด
นั้น หลักฐานทางฝ่ายไทยไม่ปรากฏแน่ชัด แต่หลักฐานทางฝ่ายญี่ปุ่นกล่าวไว้ว่า
ความสัมพันธ์ระหว่างดินแดนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและประเทศญี่ปุ่นนั้นมีมาตั้งแต่
ก่อนการสร้างกรุงสุโขทัย คือ ใน พ.ศ. ๑๐๘๖ (ค.ศ. ๕๔๓) พระเจ้าแผ่นดิน
เกาหลีได้ถวายสินค้าและชาวพื้นเมืองสองคนจากฟูนอน (Funon)^๑ แต่สมเด็จ

^๑ Funon เข้าใจว่า คือ ฟูนัน (Funan) ซึ่งเป็นอาณาจักรที่เก่าแก่
ที่สุดใ้ในคาบสมุทรอินโดจีน ตั้งอยู่ได้ประมาณ ๕๐๐ ปีเศษ คือ ระหว่างพุทธศตวรรษ
ที่ ๖ - ๑๑ (คริสต์ศตวรรษ ๑ - ๖) ศูนย์กลางของอาณาจักรแต่เดิมเชื่อว่าคงอยู่
แถบลุ่มแม่น้ำโขงตอนใต้หรือที่ราบปากแม่น้ำโขง ในสมัยที่รุ่งเรืองถึงขีดสุดดินแดน
อาณาจักรนี้ได้แผ่ไปปกคลุมเวียตนามใ้ปัจจุบัน ลุ่มแม่น้ำโขงตอนกลางตลอดจนส่วน
ใหญ่ของลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและแหลมมลายู

ใน พ.ศ. ๒๕๐๗ - ๒๕๐๘ ศาสตราจารย์ Jean Boisselier
ชาวฝรั่งเศสได้ทำการขุดพบโบราณวัตถุที่อำเภออ่างทอง สุพรรณบุรี และสันนิษฐาน
ว่าศูนย์กลางดั้งเดิมของอาณาจักรฟูนันตั้งอยู่แถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาในบริเวณเมือง
อู๋ทอง เหตุผลก็คือ ได้ค้นพบโบราณวัตถุหลายอย่างที่แสดงถึงศิลปกรรมอราวกีทาง
ภาคใต้ของอินเดีระหว่างพุทธศตวรรษ ๗ - ๘ โบราณวัตถุเหล่านี้คล้ายคลึงกับ
สิ่งของที่ขุดพบที่เมืองออกแก้ว หรือ Oc-é๐ ซึ่งเป็นเมืองอยู่ริมทะเลในภาคตะวันออกเฉียง
เฉียงใต้ของเวียตนามปัจจุบัน เมืองออกแก้วนี้เป็นเมืองท่าของอาณาจักรฟูนัน

พระจักรพรรดิฉู่ปุ่น^๑ จากหลักฐานนี้สันนิษฐานได้ว่ากินแดนแถบนี้มีการติดต่อกับฉู่ปุ่นมาก่อนการตั้งกรุงสุโขทัย แต่การติดต่อนั้นเป็นไปในลักษณะที่พ่อค้าจีนหรือเกาหลีเป็นคนกลาง และยิ่งปรากฏหลักฐานอีกว่า ใน พ.ศ. ๑๔๐๔ (ค.ศ. ๘๖๑) เจ้าชายฉู่ปุ่นองค์หนึ่งได้เสด็จไปประเทศจีนและอินเดียและตามหลักฐานจีนกล่าวว่า เจ้าชายองค์นี้สิ้นพระชนม์ใน พ.ศ. ๑๔๐๘ (ค.ศ. ๘๖๕) ที่แคว้นละว้าหรือลพบุรีเก่า^๒ เพราะฉะนั้นตามหลักฐานดังกล่าวนี้ แสดงให้เห็นว่าการติดต่อระหว่างกินแดนแถบลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาและประเทศฉู่ปุ่นนั้นไม่มีการติดต่อกันโดยตรง เป็นแต่เพียงการติดต่อโดยมีคนกลางหรือโดยบังเอิญเท่านั้น

สมัยสุโขทัย

ในสมัยนี้ประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศฉู่ปุ่นโดยตรง สินค้าสำคัญที่ไทยส่งไปขายฉู่ปุ่น คือ ถ้วยชามสังคโลก ซึ่งทำขึ้นในสมัยสุโขทัยและได้รับการปรับปรุงให้มีคุณภาพดีขึ้นในสมัยพ่อขุนรามคำแหง^๓ เครื่องถ้วยชามสังคโลกเป็นที่นิยมแพร่หลาย

^๑Hideo Nishikubo, A Chronological History between Japan and Thailand (Japan : Do University, 1973), p. 3.

^๒Loc.cit.

^๓Charles Nelson Spink, The Ceramic Wares of Siam.

(Bangkok : The Siam Society, 1965), pp. 15 - 21. และสมเด็จพระมหาพรตเจ้าจารย์พรหมมุนี, ตำนานเรื่องโต๊ะและถ้วยปั้น พิมพ์เป็นอนุสรณ์ในงานฌาปนกิจศพ นายมงคล อองจรีต ณ เมรุวัดธาตุทอง พระโขนง วันที่ ๒๗ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๑๔

ในสมัยพ่อขุนรามคำแหง ประเทศไทยมีการติดต่อกับประเทศจีนอย่างใกล้ชิด ระหว่าง พ.ศ. ๑๘๓๕ - ๑๘๔๒ (ค.ศ. ๑๒๙๒ - ๑๒๙๙) พ่อขุนรามคำแหงได้ส่งเครื่องราชบรรณาการไปประเทศจีนหลายครั้ง พระเจ้าแผ่นดินจีนได้ส่งเครื่องปั้นดินเผามาเป็นการตอบแทน นอกจากนั้นมีช่างปั้นหม้อเดินทางเข้ามาพร้อมกับคณะทูตไทยที่กลับมาจากจีน ช่างปั้นหม้อไค่นำวิธีของจีนมาแนะนำแก่คนไทย และไค่ตั้งศูนย์กลางการทำถ้วยชามที่เมืองสุวรรณคโลก จากอิทธิพลของช่างจีนทำให้มีเตาเผาชนิดใหม่และการเคลือบสีถ้วยชาม เช่น สีเขียวไขกา สีเหลือง สีขาว

มากในหมู่ชาวญี่ปุ่นชั้นสูง ใช้ในการประกอบพิธีนำชา ญี่ปุ่นเรียกเครื่องถ้วยชามนี้ว่า "ซัง โกะโรกุยะกิ" (Sunkoroku-yaki) นอกจากเครื่องถ้วยชามสังคโลกแล้วยังมีสินค้าออกที่ไทยส่งไปญี่ปุ่นอีก เช่น หนึ่งกวาง เหล้าสาเก ไม้หอม น้ำตาล ช่าง มา นกยูง เป็นต้น^๑ ปรากฏว่าสินค้าเหล่านี้เป็นที่นิยมของชาวญี่ปุ่นมาก นอกจากประเทศญี่ปุ่นแล้ว ไทยยังได้ค้าขายกับประเทศเกาหลีและหมู่เกาะสุมาตรา ชวา ฟิลิปปินส์ ลังกา และ อินเดีย^๒

นอกจากมีการค้าขายกันแล้ว สันนิษฐานได้ว่ามีความสัมพันธ์ทางการทูต อีกด้วย เพราะจากหลักฐานประวัติศาสตร์จีนกล่าวว่า ใน พ.ศ. ๑๕๕๐ (ค.ศ. ๑๓๕๗) ทูตจากกรุงสยาม ๒ คน ได้หลบหนีจากญี่ปุ่นไปยังเกาหลี และไม่มีผู้ใดทราบสาเหตุของการหลบหนี^๓ เรื่องทูตสยามมีแนวคิดใดครั้งนี้อ้อ^๔ กรุงศรีอยุธยาเป็นผู้ส่งคณะทูต

^๑Hideo Nishioka, op.cit., p. 5

^๒ขุนวิจิตรมาตรา, ประวัติการค้าไทย (พระนคร : รวมสาส์น, ๒๕๑๖), หน้า ๔๖

^๓Hideo Nishioka, op.cit., p. 5

^๔เรื่องทูตสยามมีแนวคิดอีกทางหนึ่งว่า เป็นทูตที่ส่งจากกรุงสุโขทัย จากการศึกษาศิลาจารึกของ คร.ประเสริฐ ณ นคร และได้นำมาเขียนบทความ ชื่อว่า "ประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย" ใน แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสารโบราณคดี ปีที่ ๓ เล่ม ๒ พฤษภาคม ๒๕๑๒ หน้า ๕๑ กล่าวว่า "กรุงสุโขทัยสามารถแข็งเมืองต่อกรุงศรีอยุธยาได้ใน พ.ศ. ๑๕๓๑ (ค.ศ. ๑๓๘๘) ซึ่งเป็นระยะเวลาที่พระบรมราชาธิราช (ขุนหลวงพระจ้าว) กษัตริย์แห่งกรุงศรีอยุธยาสวรรคต" ด้วยเหตุนี้ทูตสยาม ๒ คน ก็อาจเป็นทูตจากกรุงสุโขทัย เพราะเป็นระยะเวลาที่กรุงสุโขทัยมีฐานะเป็นเมืองหลวงอีกครั้งหนึ่งหลังจากเป็นเมืองประเทศราชของกรุงศรีอยุธยามาแล้วเป็นเวลาถึง ๑๐ ปี

นี้ไปญี่ปุ่น ทั้งนี้เพราะขณะนั้นกรุงสุโขทัยมีฐานะเป็นประเทศราชของกรุงศรีอยุธยา^๑ ย่อมไม่มีอำนาจที่จะส่งทูตไปติดต่อกับต่างประเทศ และในระยะเวลาอันเป็นรัชสมัยสมเด็จพระรามาธิบดี (พ.ศ. ๑๙๓๘ - ๑๙๕๒) บ้านเมืองมีความสงบเรียบร้อยว่างพ้อที่จะคิดเจริญสัมพันธไมตรีกับต่างประเทศ แต่ทูตเหล่านั้นก็ได้เจริญสัมพันธไมตรีแต่อย่างใด กลับหลบหนีไปประเทศเกาหลี สาเหตุของการหลบหนีไม่มีเอกสารใดกล่าวถึง อย่างไรก็ตามการที่ประเทศไทยส่งทูตไปครั้งนี้เป็นการแสดงความสนใจของไทยที่มีต่อญี่ปุ่น

สรุปได้ว่าความสัมพันธ์ของประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นในสมัยสุโขทัยนั้นเป็นไปทางการค้าอย่างเดียว สินค้าของไทยนั้นเป็นที่นิยมของชาวญี่ปุ่นมาก และความนิยมก็สืบต่อมาจนถึงสมัยกรุงศรีอยุธยา แต่ไม่ปรากฏหลักฐานว่าสินค้าของญี่ปุ่นที่ส่งมาขายไทยคืออะไร และได้รับความนิยมมากน้อยเพียงไร

สมัยกรุงศรีอยุธยา

การค้าขายติดต่อกันระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นในสมัยกรุงศรีอยุธยา นี้ ปรากฏหลักฐานอย่างแน่ชัดในสมัยสมเด็จพระมหาจักรพรรดิ เอกสารญี่ปุ่นกล่าวว่า ใน พ.ศ. ๒๑๐๖ (ค.ศ. ๑๕๖๓) มีเรือสำเภาจากสยามหลายลำไปญี่ปุ่น^๒ สินค้า

^๑ ประเสริฐ ณ นคร, "การชำระประวัติศาสตร์ไทย," สังคมศาสตร์ปริทัศน์, ฉบับพิเศษ (มิถุนายน, ๒๕๐๙), ๔๖ - ๕๐.

พระเจ้าอู่ทองทรงตั้งกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีตั้งแต่ พ.ศ. ๑๘๙๓ (ค.ศ. ๑๓๕๐) และใน พ.ศ. ๑๙๑๑ - ๑๙๑๗ (ค.ศ. ๑๓๖๘ - ๑๓๗๔) กรุงศรีอยุธยาเริ่มมีนโยบายขยายอาณาเขต จนกระทั่งปราบกรุงสุโขทัยได้ใน พ.ศ. ๑๙๒๑ (ค.ศ. ๑๓๗๘).

ที่ญี่ปุ่นต้องการจากไทยมากในเวลานั้น คือ เหล็กกล้า เพราะเหล็กกล้าของญี่ปุ่นไม่เหมาะแก่การทำปืน การค้าระหว่างไทยและญี่ปุ่นนี้ยังคงมีต่อมาจนถึงสมัยสมเด็จพระมหาธรรมราชา คือ ใน พ.ศ. ๒๑๑๕ (ค.ศ. ๑๕๗๒) พระองค์ทรงส่งเรือหลายลำไปประเทศญี่ปุ่น เรือเหล่านี้ได้นำสินค้าจากญี่ปุ่นกลับมาเป็นจำนวนมาก รวมทั้งเครื่องชุกทหมวยออกและเกราะถวายแก่กษัตริย์^๑

ส่วนเอกสารของอังกฤษนั้นกล่าวถึงการติดต่อของสองประเทศนี้ว่า ญี่ปุ่นคงจะเข้ามาในประเทศไทยในคอนตันพุทธศตวรรษที่ ๒๐ แล้ว เพราะปรากฏว่า ใน พ.ศ. ๒๐๔๓ (ค.ศ. ๑๕๐๐) มีชาวญี่ปุ่นเข้ามาตั้งบ้านเรือนในประเทศไทย ในสมัยนั้นมีสำเภาญี่ปุ่นเข้ามาทำการค้าขายกับหัวเมืองชายทะเลและทางฝั่งแหลมมลายูเสมอ แต่พวกนี้มีลักษณะเป็นโจรสลัดมากกว่าเป็นพ่อค้าธรรมดา เมื่อมีโอกาสจะปล้นและโจมตีบรรดาเรือสินค้าที่เดินทางระหว่างประเทศอินเดียกับประเทศจีนและญี่ปุ่น^๒

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นนี้ปรากฏหลักฐานตรงกันทั้งสองฝ่าย และเป็นการศึกษาที่เป็นทางการระหว่างประมุขของทั้งสองประเทศ คือ ในรัชสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ มีการส่งพระราชสาส์นพร้อมด้วยเครื่องราชบรรณาการแลกเปลี่ยนกัน แม้จะมีได้มีการทำสนธิสัญญากันก็ตาม แต่ก็มีส่วนทำให้ความสัมพันธ์ของทั้งสองประเทศแน่นแฟ้นยิ่งขึ้น และทำให้การค้าเจริญก้าวหน้า คือ

^๑ Ibid., p. 7

^๒ สมจิต อุนมานราชชน, การทูตไทยสมัยกรุงศรีอยุธยา (พระนคร : โรงพิมพ์เกษม, ๒๔๕๓), หน้า ๔๕, อ้างถึงใน, Yosoburo Takeoshi, The Economic Aspects of the History of the Civilization of Japan (London : 1930), p. 30

ในวันที่ ๒๕ ตุลาคม พ.ศ. ๒๑๔๘ (ค.ศ. ๑๖๐๖) โชกุน^๑ อิเอยาสุ (Ieyasu Shogun) ได้มีสาส์นมาขอเป็นไมตรีและทูลขอเป็นใหญ่และไม่ยอมจากไทย ถึงปรากฏใจความดังนี้คือ

โชกุนเป็นตำแหน่งทางการปกครองของผู้ปกครองประเทศที่แท้จริง ตำแหน่งการบริหารประเทศทุก ๆ ท่าน พระจักรพรรดิเป็นประมุขแต่เพียงในนามเท่านั้น คำว่า โชกุน (Shogun) มาจากคำเต็มว่า sei - itai - Shogun (barbarian - guelling generalissimo) เป็นตำแหน่งที่ใ้เรียกผู้บังคับบัญชากองทัพไปปราบพวกโอรุทางเหนือในศตวรรษที่ ๘ ตำแหน่งนี้ก่อนก่อนเป็นตำแหน่งเพียงชั่วระยะเท่านั้น ไม่มีการสืบทอดกันในตระกูล ต่อมาใน พ.ศ. ๑๗๒๘ (ค.ศ. ๑๑๘๕) มินาโมโตะ โยริโตะโม (Minamoto Yoritomo) เป็นผู้มีความสามารถควบคุมกำลังทหารได้ พระจักรพรรดิได้แต่งตั้งเป็นโชกุนใน พ.ศ. ๑๗๓๕ (ค.ศ. ๑๑๙๒) โยริโตะโมจึงพยายามเสริมสร้างกำลังของตนทั้งทางด้านต่างประเทศและในบ้านเมือง คุมอำนาจทุกด้าน รัฐบาลที่มีโชกุนมีอำนาจสูงสุดนี้เรียกว่ารัฐบาล "บากูฟุ" (Bakufu) หรือรัฐบาลทหาร และตั้งแต่นั้นมาก็มีอำนาจสืบทอดกันมาในตระกูลโชกุนมีอำนาจปกครองประเทศตั้งแต่ พ.ศ. ๑๗๓๕ - ๒๔๑๐ (ค.ศ. ๑๑๙๒ - ๑๘๖๗) โดยเฉพาะในศตวรรษที่ ๑๗ รัฐบาลบากูฟุนี้มีอำนาจแข็งแกร่งมาก มีศูนย์กลางการปกครองเป็น ๓ ระยะ คือ

๑. รัฐบาลที่โยริโตะโม เป็นผู้ริเริ่ม พ.ศ. ๑๗๓๕ - ๑๘๗๖ (ค.ศ. ๑๑๙๒ - ๑๓๓๓) มีศูนย์กลางการปกครองอยู่ที่คามาคูระ (Kamakura)
๒. รัฐบาลทหารอาชิกากา (Ashikaga Bakufu) พ.ศ. ๑๘๘๑ (ค.ศ. ๑๓๓๘) มีศูนย์กลางการปกครองที่เกียวโต (Kyoto)
๓. รัฐบาลทหารโตกุกาวา (Togukawa Bakufu) พ.ศ. ๒๑๔๘ - ๒๔๑๐ (ค.ศ. ๑๖๐๖ - ๑๘๖๗) มีศูนย์กลางการปกครองที่เอโด (Edo) ต่อมาคือ โตเกียว (Tokyo)

"...

มินาโมโตะ อิเอยาสุ แห่งกรุงญี่ปุ่นเจริญทางพระราชไมตรีมายังพระเจ้ากรุงสยาม ย่อมเป็นธรรมดาอยู่ว่า ประเทศทั้งปวงถ้าใดมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันก็เหมือนอยู่ใกล้กัน แต่หาไม่มีความสัมพันธ์อันดีระหว่างประเทศ ทั้งสองแล้วก็เหมือนอยู่ห่างไกลกันเป็นพัน ๆ ไมล์ แต่อยู่ตรงไรก็ตามถึงแม้ว่าประเทศทั้งสองจะมีโคอยู่ใกล้กัน แต่หาไม่มีความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันก็เหมือนว่าประเทศ ทั้งสองนั้นเป็นเพื่อนบ้านกัน..."^๑

สาส์นนี้ โงกุโนโตะ โทชิโตะ มิเกล (Fernando Miguel) และ ยากุเบ กวาการานากา (Jakobe Kwakaranaka) นำเข้ามาถวายพร้อมด้วย เครื่องราชบรรณาการ คือ เกราะ ๓ สำหรับ สำหรับหนึ่งมี ๓ ชั้น กับคาบญี่ปุ่นอย่าง ยาว ๑๐ เล่ม^๒ สมเด็จพระเอกาทศรถทรงมีพระราชสาส์นตอบและสั่งสิ่งของตามที่ โงกุโนโตะต้องการไปญี่ปุ่นใน พ.ศ. ๒๑๕๓ (ค.ศ. ๑๖๑๐) หลังจากนั้นพระองค์ทรง

^๑ E.M. Satow, Notes on the Intercourse Between Japan And Siam in the Seventeen Century (From the transactions of the Asiatic Study of Japan, Yokohama R. Meiklejohn Co., 29 Water Street 1885), p. 144

"...

Minamoto Ieyasu of Japan respectfully address His Highness the King of Siam. In matters of alliance, countries may be not widely seperated, and, yet if there be no friendship between them it is just as they were a thousand leaques apart. On the other hand, although those countries be not near to each other, yet if communication is kept up, they are as it were neighbours..."

^๒ Loc.cit.

ส่งทูตไปประเทศญี่ปุ่นอีก ๒ ครั้ง คือใน พ.ศ. ๒๑๕๕ (ค.ศ. ๑๖๑๒) และ พ.ศ. ๒๑๕๘ (ค.ศ. ๑๖๑๕) ความสัมพันธ์ระหว่างไทยและญี่ปุ่นจึงแน่นแฟ้นกันมากยิ่งขึ้น ใน พ.ศ. ๒๑๕๖ (ค.ศ. ๑๖๑๓) รัฐบาลญี่ปุ่นรังเกียจศาสนาคริสต์และทำการกดขี่ผู้นับถือศาสนาคริสต์ ทำให้พวกคริสตศาสนิกชนเหล่านั้นต้องหลบหนีจากประเทศญี่ปุ่นมาประเทศไทย ส่วนใหญ่เป็นพวก ซามูไรซึ่งถูกกดขี่โดยขุนนางผู้ครองแคว้นที่ไม่สนับสนุนศาสนา เช่น ซามูไร แห่งกะโตะ กิโยมะซะ (Kato Kiyomasa) และขุนนางผู้ครองแคว้นอิตะโยะ ชือ อิตชิคะวะ ยีฟิโอะ (Itachicava Jifioye) ซึ่งหลบหนีจากเมืองนางาซากิมาประเทศไทย ภัยเหตุที่รัฐบาลญี่ปุ่นทำการกดขี่พวกนับถือศาสนาคริสต์ และเกิดการสู้รบระหว่างพวกสถาปนาคณะกุลโตะคู่ควากับผู้สวามิภักดิ์คือระบบเก่า เป็นสาเหตุให้พวกชนชั้นซามูไรอพยพมาอยู่เมืองไทยมากขึ้น ซึ่งมีทั้งพ่อค้า นักเผชิญโชค พวกนักเผชิญคนมักจะมาสมัครเป็นทหารอาสาของไทยซึ่งมีมาตั้งแต่สมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช เมื่อทรงทำสงครามยุทธหัตถีกับพระมหาอุปราชา ใน พ.ศ. ๒๑๓๕ (ค.ศ. ๑๕๙๒) ปรากฏว่ามีทหารญี่ปุ่นอยู่ในกองทัพไทยเป็นจำนวนถึง ๕๐๐ คน มีพระเสนาภิมุขเป็นหัวหน้า^๒ ซึ่งกองทหารนี้ เซอร์ ซาเตา สันนิษฐานว่าโปรตุเกสเป็นผู้นำเข้ามา^๓

ในสมัยของโชกุน อิเอยาสุ พระองค์ยังคงส่งเสริมการค้าทั้งสองประเทศให้ก้าวหน้าขึ้น ใน พ.ศ. ๒๑๓๕ (ค.ศ. ๑๕๙๒) ได้ออกใบเบิกร่องให้แก่พวกพ่อค้าที่เข้ามาค้าขายที่ประเทศไทยและแหลมมลายู ใบเบิกร่องนี้จะเขียนว่า

^๒Hideo Nishioka, op,cit., p. 7, quoting Léon Pagés, Histoire de la Religion Chretienne au Japon (Paris : 1870), p. 15

^๓พระราชพงศาวดารฉบับพันจันทนุมาศ (เจิม) กับพระจักรพรรดิพงศ์ (จาก) (พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, ๒๕๐๗), หน้า ๑๕๗.

^๓E.M. Satow, op,cit., p. 120

"เรือลำนี้ออกจากญี่ปุ่นไปสยาม"^๑ จะมี วัน เดือน ปี และชื่อของผู้ที่ได้รับอนุญาต
 กำกับไว้ด้วย ปรากฏว่าใบเบิกร่องชนิดนี้มีประมาณ ๕๓ ใบ ที่เก็บอยู่ในกระทรวง
 ทหารเรือของญี่ปุ่น นอกจากนี้โชกุนยังให้ความสะดวกแก่พวกพ่อค้าชาวต่างประเทศ
 ที่ทำการค้าขายระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น คือ พ่อค้าฮอลันดาที่ทำหน้าที่
 เป็นพ่อค้าคนกลางซื้อสินค้าจากประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น สินค้าที่สำคัญ คือ
 พริกแห้ง กังจะเห็นได้จากจดหมายของ นายแลมเบิร์ต จากอบเสน เฮน
 (Lambert Jacobsen Heyn) ผู้ดูแลสินค้าของฮอลันดาในกรุงสยาม เขียนถึง
 นายชัค สเปคซ์ (Mr. Jacques Specx) ว่า

"ข้าพเจ้าได้ทราบจากจดหมายของท่านฉบับลงวันที่ ๒๔
 ตุลาคม พ.ศ. ๒๑๕๒ (ค.ศ. ๑๖๐๙) ว่าพระเจ้า
 แผนดินญี่ปุ่นทรงเอนเอียงมาสนับสนุนท่านเต็มที่ และ
 วาบรรณาเรือของเราอาจได้เขาเมืองท่าทุกเมืองของ
 ญี่ปุ่น ได้อย่างเสรี ไม่มีอันตราย..."^๒

นอกจากค้าขายโดยมีพวกพ่อค้าฮอลันดาเป็นคนกลางแล้ว พระมหากษัตริย์
 ไทยทรงแต่งเรือไปค้าขายยังประเทศญี่ปุ่น ครั้งแรกใน พ.ศ. ๒๑๕๕ (ค.ศ. ๑๖๑๒)^๓
 ในการค้าระหว่างสองประเทศ มีการแลกเปลี่ยนสินค้า และการใช้เงินตราเป็น

^๑Ibid. p. 140

^๒กรมศิลปากร, เอกสารฮอลันดาสมัยกรุงศรีอยุธยา พ.ศ. ๒๑๕๑ - ๒๑๖๓
 และ พ.ศ. ๒๑๖๓ - ๒๑๘๕ (ค.ศ. ๑๖๐๘ - ๑๖๒๐ และ ค.ศ. ๑๖๒๔ - ๑๖๔๒),
 แปลจาก Dutch Paper, ๑๖๐๘ - ๑๖๒๐ and ๑๖๒๔ - ๑๖๔๒, โดย
 นันทา สุกฤต (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๔), หน้า ๒๐.

^๓Hideo Nishioka, op.cit., p. 8

สื่อกลางในการแลกเปลี่ยน ในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถชาติต่าง ๆ ที่เข้ามา
ทำการค้าขายก็นำเอาเงินตราของตนมาด้วย มีหลายชนิดด้วยกัน ผู้ป้อนสมัยนั้น
ใช้เงินแผ่นและทองแผ่นเป็นเงินตรา พระคลังสินค้าจึงต้องใช้เจ้าพนักงานกำหนด
อัตราแลกเปลี่ยนเป็นครั้งแรกในสมัยนั้น^๑

การที่ใญ่กุนให้ความสนับสนุนเช่นนี้ ทำให้การค้าเจริญรุ่งเรืองเป็นลำดับ
มา สินค้าที่ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นทำการค้าขายแลกเปลี่ยนกัน ปรากฏใน
ตารางที่ ๑ ท้ายบท

ในจำพวกสินค้าที่ไทยส่งไปขายญี่ปุ่น สินค้าที่เป็นที่นิยมและขายได้ครั้งละ
มาก ๆ ได้แก่ หนังสัตว์ ไม้แดง ซึ่งพ่อค้าอังกฤษได้บรรทุกไปขาย ดังปรากฏใน
หนังสือของวิลเลียม อีตัน ที่เมืองฟิรานโค ประเทศญี่ปุ่น ถึง เซอร์โธมัส สมิธ
ลงวันที่ ๒๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๑๖๐ (ค.ศ. ๑๖๑๗) ว่า

	เทล	มัด	คอนคริน
"...สินค้าที่นำบรรทุกจากสยามมี,			
- ไม้แดง ๕๕๓๑ ทาบ ราคาพวอมคา			
นำลงเรือคิดเป็นเงินญี่ปุ่น	๑๘๓๐	๗	๐
- หนังสกวาง ๕๐๐๐ แผ่นหนังสือราคา			
บรรทุกลงเรือคิดเป็นเงินญี่ปุ่น	๑๖๖๒	(๕	๕)
- ไหม ๑๐๐๑ ^๒ / _๒ ไร่ ราคาบรรทุกเรือ			
คิดเป็นอัตราเดียวกัน	๑๖๘๒	๐	๐ ^๒

^๑ธวัช รัตนภิชชาติ, สัมพันธภาพระหว่างไทยและญี่ปุ่น (พระนคร :
โรงพิมพ์สี่ไทย, ๒๕๐๘), หน้า ๖๕.

^๒กรมศิลปากร, บันทึกเรื่องสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทยกับนานา
ประเทศในศตวรรษที่ ๑๗, เล่ม ๑, แปลจาก Records of the Relations
between Siam and Foreign Countries in the 17th Century, โดย
ไฟโรจน์ เกษเม่นกิจ (พระนคร : โรงพิมพ์คุรุสภา, ๒๕๑๒), หน้า ๑๐๐ - ๑๐๑.

การที่สินค้าหนังสือตัวเป็นที่นิยมมากในประเทศญี่ปุ่น และขายได้กำไรงดงาม ทำให้พ่อค้าฮอลันดาพยายามที่จะแย่งชิงผลประโยชน์ทางการค้าให้มากกว่าประเทศอื่น พ่อค้าฮอลันดาสามารถขอสิทธิพิเศษในการซื้อหนังสือกว้างและหนังสือตัวอื่น ๆ ได้ ใน พ.ศ. ๒๑๖๐ (ค.ศ. ๑๖๑๗)^๑ และผูกขาดสินค้าหนังสือกว้างและหนังสือได้ใน พ.ศ. ๒๒๐๗ (ค.ศ. ๑๖๕๔)^๒

ฉะนั้น ทางด้านการค้าพอสรุปได้ว่า การค้ากับญี่ปุ่นมีความสำคัญต่อไทยมาก ในสมัยนั้น เพราะไทยอยู่ในฐานะที่ได้เปรียบดุลการค้าตลอดมา^๓ ดังนั้น เมื่อญี่ปุ่น เปิดประเทศใน พ.ศ. ๒๑๗๕ (ค.ศ. ๑๖๓๒) สมเด็จพระเจ้าปราสาททองและ สมเด็จพระเจ้าฟ้าไชยพยายามที่จะส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นเพื่อผลประโยชน์ทางการค้า แต่ไม่สำเร็จจึงจะกล่าวต่อไป

^๑ ขุนวิจิตรมาตรา, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐๑.

^๒ เรื่องเดียวกัน, หน้า ๒๕๔ - ๒๖๐.

ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์มหาราช พ.ศ. ๒๒๐๔ (ค.ศ. ๑๖๖๑) ฮอลันดาก็คิดเรือซึ่งชักธงไปตุเกสในอ่าวตังเกี๋ย แต่ปรากฏว่าสินค้าในเรือเป็นของ สมเด็จพระนารายณ์มหาราช ไทยกับฮอลันดาจึงเกิดพิพาทกัน ไทยเรียกค่าเสียหาย จากฮอลันดาเป็นเงิน ๔๔,๐๐๐ เหรียญ ต่อมาเกิดเรื่องชาวจีนเช่าลอมคลังสินค้า ของฮอลันดาในกรุงศรีอยุธยา กองทัพเรือฮอลันดาจึงปิดอ่าวไทย แต่ในที่สุดก็ตกลง กันได้ โดยฝ่ายไทยยอมทำหนังสือสัญญา ลงวันที่ ๑๑ สิงหาคม พ.ศ. ๒๒๐๗ มีข้อความเกี่ยวกับการค้าหนังสือตัว คือ ไทยให้ฮอลันดาผูกขาดสินค้าหนังสือกว้างและ หนังสือ แต่มีเงื่อนไขในสัญญาข้อหนึ่งว่า ถ้าพระเจ้าแผ่นดินจะแต่งเรือสำเภาไปค้าขาย ที่ญี่ปุ่น ฮอลันดาจะต้องส่งหนังสือกว้าง ๗๐๐๐ หรือ ๑๐๐๐๐ ผืน ให้พระองค์ตามราคาเท่าทุน

^๓ กรมศิลปากร, เรื่องเดิม, หน้า ๕๓.

การเดินทางค้าขายระหว่างไทยและญี่ปุ่นในสมัยโบราณนั้นใช้เรือสำเภา ซึ่งเดินทางด้วยกำลังลม เรือสำเภานี้จะเดินทางออกจากประเทศไทยในฤดู ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้ ลมนี้จะพาเรือไปแถบประเทศญี่ปุ่น เกาหลี และจีน เมืองท่าที่เรือสำเภาจอดทำการขายที่ญี่ปุ่น คือ เมืองนางาซากิ และเมื่อค้าขาย แล้วเรือสำเภาจะเดินทางกลับประเทศไทยในฤดูลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ รวมเวลาเดินทางไปกลับประมาณ ๑ ปี เรือสำเภานี้ไ้มาจนถึงรัชกาลที่ ๔ แห่ง กรุงรัตนโกสินทร์ จึงมีการเปลี่ยนมาใช้เรือกำปั่นแทน

ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นเจริญถึงขีดสุดในสมัย สมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ดังจะเห็นได้จากการที่ไทยส่งคณะทูตไปเจริญสัมพันธไมตรี กับญี่ปุ่นถึง ๓ ครั้ง คือใน พ.ศ. ๒๑๖๔ (ค.ศ. ๑๖๒๑) พ.ศ. ๒๑๖๖ (ค.ศ. ๑๖๒๓) และ พ.ศ. ๒๑๖๘ (ค.ศ. ๑๖๒๕) ซึ่งญี่ปุ่นก็ให้การต้อนรับไทยเป็นอย่างดี ใน พ.ศ. ๒๑๖๔ (ค.ศ. ๑๖๒๑) ไทยส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับโชกุน มินาโมโตะ โน ฮิเดตากะ ๒ คน คือ ขุนพิชิตสมบัติและขุนประเสริฐโคอิฉูเจ็ญพระราช- สาส์นและเครื่องราชบรรณาการไปถวายโชกุน คณะทูตนี้มีประมาณ ๖๐ - ๗๐ คน^๑ นอกจากนี้จะมีการแลกเปลี่ยนพระราชสาส์นระหว่างประมุขทั้งสองประเทศแล้ว ยังมี การแลกเปลี่ยนจดหมายแสดงไมตรีกันระหว่างขุนนางทั้งสองฝ่ายอีกด้วย เหตุที่ความสัมพันธ์ของทั้ง ๒ ประเทศนี้มีความสนิทสนมกันมากก็เพราะยามาคา ซึ่งขณะนั้น ดำรงตำแหน่งออกญาเสนาภิมุขมีส่วนช่วยสนับสนุน จะเห็นได้จากจดหมายของ ยามาคาที่มีถึง โคอิ โทชิคาทสึ (Doi Toshikatsu) เสนาบดีผู้ใหญ่ของญี่ปุ่น ให้ช่วยเหลือให้ความสะดวกแก่คณะทูตของไทยที่ญี่ปุ่นใน พ.ศ. ๒๑๖๔ (ค.ศ. ๑๖๒๑) คือ

^๑ E.M. Satow, op.cit., p. 147

"...
 ข้าพเจ้ามีความยินดีที่จะบอกแก่ท่านว่า พระราชสาส์น
 ที่จารึกลงบนแผ่นทองคำนี้ส่งมาจากพระเจ้าแผ่นดินของ
 ประเทศนี้ถวายแก่พระจักรพรรดิ และข้าพเจ้าอยากจะ
 ขอร้องท่านไปโปรดเป็นธุระจัดการอำนวยความสะดวก
 แก่ราชทูตผู้ถือพระราชสาส์น ราชทูตนี้คือแก่ คนไทย ๒ คน
 และอีก ๒ คนโดย ข้าพเจ้าหวังอย่างยิ่งว่า ท่านคงจะให้
 ความช่วยเหลือแก่คณะทูตเป็นอย่างดี..."^๑

การที่ยามาคาสันนิษฐานทั้งสองประเทศให้มีความสัมพันธ์อันดีต่อกัน ทำให้
 ตำแหน่งและฐานะของยามาคามีความมั่นคง และยังมีผลทางด้านการค้าของ
 ยามาคาอีกด้วย เพราะเขาเป็นผู้ควบคุมการค้าของญี่ปุ่นในไทยและยังมีหุ้นกับ
 พวกพ่อค้าญี่ปุ่น หนังสือกิจจานของญี่ปุ่นกล่าวว่า ใน พ.ศ. ๒๑๖๗ (ค.ศ. ๑๖๒๔)
 ยามาคาได้ส่งเรือบรรทุกหนึ่งกวางไปขายถึงประเทศญี่ปุ่น^๒ เพราะฉะนั้นการที่ยามาคา
 สันนิษฐานสัมพันธ์ไมตรีของทั้งสองประเทศนี้ก็เพื่อประโยชน์ของตนเองด้วย

ใน พ.ศ. ๒๑๖๖ (ค.ศ. ๑๖๒๓) ไทยส่งทูตไปอีกครั้งหนึ่ง ราชทูตคือ
 หลวงทองสมุทรและขุนสิทธิ เพื่อขอร้องให้โชกุนห้ามญี่ปุ่นในเขมรช่วยเขมรรบกับไทย

^๑E.M. Satow, op.cit., p. 155

"...
 I venture to inform Your Excellency that an address
 written on gold is being despatched from the prince of
 this country to His Highness, and I humbly beg that
 Your Excellency graciously design to do all in your
 power to assist the bearers. Two Siamese and Ito
 Kindaiyu are being sent as envoys, and I venture to
 hope that you will take note there of..."

^๒ดอนอม อานามวัตน์, "สัมพันธ์ไมตรีระหว่างไทยกับญี่ปุ่นสมัยกรุงศรีอยุธยา,"
ชุมนุมบทความไทยกับต่างประเทศ, อนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพ พันโทพระวิเศษ
 สุรการ ณ เมรุวัดคงกุฎยครีয়ারาม วันจันทร์ที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๑๖, หน้า ๗๒,
 อ้างถึงใน Seiichi Iwao, Van Vliet Historical Verhael Van Siam 1640
 The Toyo Bunko, Tokyo, 1958 p. 24

ซึ่งโชกุนก็ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดีและใน พ.ศ. ๒๑๖๘ (ค.ศ. ๑๖๒๕) ไทยก็ส่งทูตไปอีกครั้งหนึ่งเพื่อเจริญสัมพันธไมตรีอีกเช่นเคย ในการติดต่อกันระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นแต่ละครั้ง ยามาคามิมีส่วนสำคัญช่วยให้การติดต่อกันเป็นไปอย่างสะดวก นอกจากยามาคามาแล้ว สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมยังทรงมีข้าราชการที่ใกล้ชิดเป็นชาวญี่ปุ่นอีกหลายคน เช่น หลุมมา มัตสึเซมมง ซึ่งได้หญิงในเชื้อพระวงศ์เป็นภรรยาเป็นการตอบแทนความดีความชอบ นอกจากนี้ก็มีอิโทสุเกะ ยิวซาเอมมง โกะโตะ มาคาโงกุ ฯลฯ จึงไม่น่าสงสัยเลยว่าเหตุใดสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมจึงทรงมีสัมพันธไมตรีที่ดีกับญี่ปุ่น แม้ว่าโชกุนญี่ปุ่นจะไม่ยกย่องพระมหากษัตริย์ไทยเสมอเท่าพระจักรพรรดิก็ตาม ดังจะเห็นได้จากพระราชสาส์นโชกุนใช้คำเรียกพระมหากษัตริย์ไทยว่า "แต่ท่านผู้มีเกียรติ" (Your Honour) หรือ "แต่ท่านผู้เคารพ" (Your Worship) แทน "ใต้ฝ่าพระบาท" (Highness) ก็ตาม ไทยก็ยังยกย่องพระจักรพรรดิญี่ปุ่นโดยใช้คำว่า "พระเจ้าแผ่นดินแห่งญี่ปุ่น" (King of Japan) ในการติดต่อกัน

ในสมัยต่อมา คือรัชสมัยสมเด็จพระเชษฐาธิราช ในเดือนตุลาคม พ.ศ. ๒๑๗๒ (ค.ศ. ๑๖๒๙) ไทยได้ส่งทูตไปเจริญพระราชไมตรี คือ หลวงสกลเดช และ ขุนโยคมาตย์ เพื่อแจ้งการเปลี่ยนแผ่นดินใหม่ซึ่งญี่ปุ่นก็ให้การต้อนรับเป็นอย่างดี

ชาวญี่ปุ่นกับการเมืองและการปกครองของไทย

ในรัชสมัยสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ชาวญี่ปุ่นที่เข้ามาอาศัยอยู่ในประเทศไทยมีทั้งที่เป็นพ่อค้าและทหาร ดังปรากฏว่าในสงครามยุทธหัตถี พ.ศ. ๒๑๓๕ (ค.ศ. ๑๕๙๒) มีทหารญี่ปุ่นอยู่ในกองทัพไทยเป็นจำนวนถึง ๕๐๐ คน เรียกว่า

* สมัย อุนมานราชชน, เรื่องเดิม, หน้า ๒๐.

"กองอาสาญี่ปุ่น"^๑ ทหารเหล่านี้เคยเป็นนักรบอยู่ที่ประเทศญี่ปุ่น แต่ต่อมาเมื่อ สิ้นสงคราม ฐานะตกต่ำลงก็อพยพไปทำมาหากินในประเทศอื่น ญี่ปุ่นที่เข้ามา มีหลายคนที่มีบทบาททางการเมืองในกรุงศรีอยุธยา ตัวอย่างเช่น คิยา คิวูซาเอมอน (Kiya Kyuuzae-mon) แห่งนางาซากิ โดมารัชราชการช่วยทำสงครามกับพม่า จนได้รับความดีความชอบ และยังมีพ่อค้าแห่งเมืองนางาซากิอีกคนหนึ่งชื่อ อิซูดะ มาทาซาเอมอน (Isuda Matazaemon) ได้เดินทางมาประเทศไทยระหว่าง พ.ศ. ๒๑๓๘ - ๒๑๕๓ (ค.ศ. ๑๕๙๖ - ๑๖๑๑) ได้รับการยกย่องในการขับไล่ พม่าผู้รุกรานออกไป ในที่สุดก็ได้แต่งงานกับเจ้าหญิงองค์หนึ่ง^๒

ทหารญี่ปุ่นเริ่มมีบทบาทเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติของไทยตั้งแต่ปลายแผ่นดิน สมเด็จพระเอกาทศรถ เมื่อพระองค์สวรรคตใน พ.ศ. ๒๑๕๓ (ค.ศ. ๑๖๑๐) เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ (พระราชโอรส) เสวยราชย์อยู่ได้เพียง ๒ - ๓ เดือนก็ถูกสำเร็จโทษด้วยท่อนจันทร์ สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมขึ้นครองราชสมบัติต่อมา ในระยะนี้ชาวญี่ปุ่นได้มีบทบาทเกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ภายในประเทศด้วย จดหมาย เหตุของ ปีเตอร์ ฟลอริส (Peter Floris) กล่าวว่า ทหารอาสาญี่ปุ่นรักษา พระองค์ประมาณ ๒๕๐ คน เมื่อทราบว่าเจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ถูกปลงพระชนม์ ก็มีความโกรธแค้นอย่างยิ่ง ได้เข้าไปในพระราชวังและกุมตัวสมเด็จพระเจ้า ทรงธรรมไว้ ชูเชิญพระองค์ให้ส่งตัวข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ ๔ นาย ซึ่งพวกญี่ปุ่นเชื่อ ว่าเป็นตัวการที่ทำให้เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์ถูกปลงพระชนม์ เพื่อจะเอาข้าราชการ ทั้ง ๔ นี้ไปฆ่าเสีย ในที่สุดสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมก็ทรงทำความตกลงกับพวกญี่ปุ่น

^๑พระราชพงศาวดารกรุงศรีอยุธยา ฉบับหอสมุดแห่งชาติ (กรุงเทพฯ : คลังวิทยา, ๒๕๐๕), หน้า ๑๕๓.

^๒ John Christian and Nahutake, "Thailand and Japan Foreign Relations," Pacific Affairs, XV (1942), 199.

เหล่านี้ได้ และทรงอนุญาตให้พวกญี่ปุ่นออกจากกรุงศรีอยุธยาไปได้โดยอิสระ พวกญี่ปุ่นขอนำเอาพระสงฆ์ ๓ - ๔ รูปไปเป็นประกันในการเดินทางออกจากกรุงศรีอยุธยา ชาวญี่ปุ่นเหล่านี้เดินทางลงไปทางใต้จนถึงเมืองเพชรบุรี และได้เข้ายึดเมือง แต่ครองเมืองเพชรบุรีอยู่ได้ไม่นาน เพราะในปีเดียวกันนั้นเองสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงแต่งตั้งพลมาซึบิไล่พวกญี่ปุ่นจากเมืองเพชรบุรีเป็นผลสำเร็จ^๑ แต่ในพระราชพงศาวดารได้กล่าวถึงเหตุการณ์ตอนนี้ผิดไปจากจดหมายเหตุของฝรั่งมาก พระราชพงศาวดารบันทึกว่า ญี่ปุ่นโกรธที่เสนาบดีไทยไม่เป็นธรรมคบคิดกันฆ่าพระมหากษัตริย์ (เจ้าฟ้าศรีเสาวภาคย์) จึงคุมกำลังประมาณ ๕๐๐ คน ยกเข้ามาในท้องสนามคอยจะจับกุมสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมขณะเสด็จออกมาฟังพระสงฆ์บอกหนังสือ ๓ พระที่นั่งจอมทอง แต่พระสงฆ์วิเศษ ๔ รูป เข้ามาพาเอาพระองค์เสด็จหนีไป พระมหากษัตริย์คุมทหารมาไล่รบญี่ปุ่น ฆ่าพวกญี่ปุ่นล้มตายเป็นอันมาก พวกญี่ปุ่นแตกหนีออกจากพระราชวังแล้วลงเรือสำเภานี้ไป^๒ อย่างไรก็ตาม สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมก็ทรงแก้ปัญหาได้อย่างเรียบร้อย และยังคงมีความสัมพันธ์อันดีกับญี่ปุ่นต่อมา มีใต๋ทรงขุนเคื่องพระราชหฤทัย โดยทรงคิดว่าญี่ปุ่นที่ก่อการุ่นวายนั้นเป็นเพียงส่วนหนึ่งเท่านั้น^๓ ชาวญี่ปุ่นพวกอื่นยังคงค้าขายและอาศัยอยู่ในเมืองไทยอย่างสงบสุข ประการสำคัญก็คือ การค้ากับญี่ปุ่นสมัยนั้นมีความสำคัญอย่างมากต่อเศรษฐกิจไทยด้วย

^๑รอง ศยามานนท์ และ วิลาสวงค์ นพรัตน์, "ประวัติศาสตร์สมัยกรุงศรี-อยุธยา," แถลงงานประวัติศาสตร์เอกสาร โบราณคดี ปีที่ ๕ เล่ม ๓ (กันยายน, ๒๕๑๔) ๓๑; สมจัย อนุมานราชธน, เรื่องเดิม, หน้า ๕๗ - ๕๘.

^๒เรื่องเดียวกัน หน้าเดียวกัน, พระราชพงศาวดารฉบับพระราชหัตถเลขา (เล่ม ๒) (กรุงเทพฯ : สำนักคลังวิทยา, ๒๕๑๖) หน้า ๑.

^๓รอง ศยามานนท์ และ วิลาสวงค์ นพรัตน์, เรื่องเดิม, หน้า ๖๑.

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ญี่ปุ่นมีบทบาททางการเมืองมากที่สุด คนสำคัญก็คือ ยามาดา นิซาเยโมน นากามาซา (Yamada Nizayemon Nagamaza หรือ Yamada Nizayemonnojo Nagamaza) ตลอดรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ยามาดามีส่วนช่วยให้ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศทั้งสองเป็นไปอย่างดี บทบาททางการเมืองของยามาดาเห็นได้ชัดในตอนปลาย

ยามาดา นางามาซา เกิดที่เมืองชิซุโอกะ (Shizuoka) มีอาชีพเป็นคนแบกเสลี่ยงของขุนนางผู้ครองแคว้น ยามาดาต้องการแสวงหาโชคลาภในต่างประเทศ จึงขอโดยสารเรือใบพ่อค้าชาวญี่ปุ่นสองคนมายังเกาะฟอร์โมซา แล้วถ่ายเรือต่อมายังประเทศไทย เข้ามาตั้งบ้านเรือนอยู่ในกรุงเทพฯ พ.ศ. ๒๑๕๕ (ค.ศ. ๑๖๑๒) ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ได้รับราชการทำความชอบจนได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นขุนไชยสุระ ตำแหน่งผู้ช่วยหัวหน้าชาวญี่ปุ่นที่กรุงเทพฯ อยุธยาใน พ.ศ. ๒๑๖๔ ต่อมาในปีเศษได้เลื่อนเป็นออกหลวงไชยสุระ หัวหน้าหมู่บ้านญี่ปุ่น (แทนคนก่อนซึ่งถึงแก่กรรม) ราว พ.ศ. ๒๑๖๕ (ค.ศ. ๑๖๒๒) ตอนปลายรัชสมัยพระเจ้าทรงธรรม ยามาดาได้รับบรรดาศักดิ์เป็นออกญาเสนาภิมุข เป็นหัวหน้าหมู่บ้านญี่ปุ่นและเจ้ากรมอาสาญี่ปุ่นด้วย ในสมัยนี้ยามาดามีบทบาทมาก ทั้งทางการเมือง การค้าระหว่างประเทศทั้งสอง ตำแหน่งที่ยามาดาได้รับสูงสุดคือ ออกญานครศรีธรรมราช เป็นเจ้าเมืองเอกรัตนจักร — ของไทย ยามาดาได้สมรสกับหญิงไทย เกิดบุตรชายคนหนึ่งซึ่งต่อมาได้เป็นออกขุนเสนาภิมุข

จดหมายเหตุวันวลิตกล่าวถึงการเสียชีวิตของออกญานครศรีธรรมราช (ยามาดา) ว่า เกิดจากการที่ยามาดาได้รับบาดเจ็บที่ขาในการคุมกองทัพไปปราบปัตตานี ออกพระมะริตนองชายเจาพระยานนครศรีธรรมราช (เจ้าเมืองคนเก่า) ใส่ยารักษาแผลและใช้ผ้าพันแผลอาบยาพิษปิดแผลที่ขา ทำให้อมาดาถึงแก่ความตาย จดหมายเหตุนี้กล่าวอีกด้วยว่าเจาพระยานครฯ ใ้รับคำสั่งจากสมเด็จพระเจ้าปราสาททองว่าถ้าสามารถกำจัดยามาดาได้ ตนจะได้รับการแต่งตั้งเป็นเจ้าพระยานครฯ ยามาดาสิ้นชีวิตลงประมาณ พ.ศ. ๒๑๗๒ - ๒๑๗๓ (ค.ศ. ๑๖๒๙ - ๑๖๓๐).

รัชกาลเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติ เขาเป็นผู้มีความจงรักภักดีต่อสมเด็จพระเจ้าทรงธรรมมาก ได้ร่วมมือกับพระยาศรีวรวงศ์สนับสนุนให้พระเชษฐาธิราชได้เสวยราชย์ตามพระราชประสงค์ของสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม เมื่อสมเด็จพระเชษฐาขึ้นครองราชย์ ได้ทรงแต่งตั้งพระยาศรีวรวงศ์เป็นเจ้าพระยาภักลาโหมสุริยวงศ์สมุหพระภักลาโหม ต่อมาไม่นานนักเจ้าพระยาภักลาโหมได้มีเรื่องขัดใจกับสมเด็จพระเชษฐาธิราชในการปลงศพบิดา และถูกกล่าวหาว่าเป็นกบฏ เจ้าพระยาภักลาโหมจึงถือเป็นข้ออ้างคุมพรรคพวกเข้าไปในเขตพระราชวัง และจับตัวสมเด็จพระเชษฐาธิราชสำเร็จโทษหลังจากครองราชย์มาเพียงปีเศษ เจ้าพระยาภักลาโหมได้ลองฟังความเห็นของออกญาเสนาภิมุข (ยามาคา) เกี่ยวกับการสืบราชสมบัติ ออกญาเสนาภิมุขมีความเห็นว่า ตวรเจ็ญพระอนุชาคือพระอาทิตย์วงศ์โอรสของพระเจ้าทรงธรรม ซึ่งมีพระชนมายุเพียง ๑๐ พรรษาขึ้นเสวยราชย์ และให้เจ้าพระยาภักลาโหมเป็นผู้สำเร็จราชการแผ่นดิน ต่อมาเจ้าพระยาภักลาโหมเกิดไม่ไว้วางใจราชการสำคัญบางคนซึ่งร่วมคิดกับตน จึงหาทางกำจัด โดยกราบทูลให้พระอาทิตย์วงศ์แต่งตั้งให้ออกญาเสนาภิมุขเป็นออกญานครศรีธรรมราชออกไปปกครองเมืองนครศรีธรรมราช นับเป็นชาวต่างประเทศคนแรกที่ได้เป็นเจ้าเมือง ทหารอาสาญี่ปุ่นต้องไปนครศรีธรรมราช พร้อมกับออกญาเสนาภิมุขด้วย ตั้งแต่นั้นจึงไม่มีทหารญี่ปุ่นในกรุงศรีอยุธยาต่อไป

เมื่อออกญาเสนาภิมุขเดินทางไปนครศรีธรรมราชแล้ว เจ้าพระยาภักลาโหมจึงหาทางกำจัดสมเด็จพระอาทิตย์วงศ์ และตั้งตัวเป็นพระเจ้าแผ่นดินทรงพระนามว่า "สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง" ส่วนออกญาเสนาภิมุขนั้น สมเด็จพระเจ้าปราสาททองก็ยังมิได้วางพระทัย จึงมีพระราชสาส์นลับไปถึงเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชคนเก่าให้หาทางล้มอำนาจออกญาเสนาภิมุข ต่อมาเมื่อออกญาภิมุขถึงแก่กรรมลง บุตรชาย

* ในพระราชพงศาวดารกล่าววาทาศพमारका

ชื่อโอดิน ซึ่งได้รับบรรดาศักดิ์เป็นออกขุนเสนาภิมุข เป็นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราช แทน เจ้าเมืองนครฯ คนเก่าไปคบคิดกับทหารญี่ปุ่นอีกคนหนึ่งชื่อ ออกขุนศรีวิชัย ธิ ว่าออกขุนเสนาภิมุขไม่เหมาะสมกับตำแหน่งและยุให้ออกขุนศรีวิชัยถึงอำนาจ พวกญี่ปุ่นจึงแตกเป็นสองพวก หลังจากนั้นเจ้าเมืองนครศรีธรรมราชคนเก่าได้ทำทางกำจัดญี่ปุ่นให้พ้นจากเมือง ยุให้ชาวเมืองเกลียดญี่ปุ่น ทำให้ชาวเมืองไม่ยอมไปถือน้ำให้แก่เจ้าเมืองคนใหม่ ต่อมาขุนศรีวิชัยรู้ว่าพวกญี่ปุ่นถูกยุให้แตกกันเพื่อประโยชน์ของเจ้าเมืองคนเดิม จึงหันมาคืนค้ำกับออกขุนเสนาภิมุขและจับเจ้าเมืองคนเก่าฆ่าเสีย ชาวนครศรีธรรมราชพากันโกรธเคืองมากถึงกับต่อสู้ ฆ่าคนล้มตายมากทั้งสองฝ่าย ชาวเมืองจำนวนมากพากันหลบหนีจากเมืองไปอยู่ตามเมืองใกล้เคียง พวกญี่ปุ่นเห็นว่านครศรีธรรมราชเกือบจะเป็นเมืองร้าง ถูกทำลายเสียหายอย่างมาก ไม่มีประโยชน์ที่จะอยู่ต่อไป และหวาดเกรงว่าสมเด็จพระเจ้าปราสาททองจะส่งกำลังมาปราบปราม จึงพากันอพยพล่องเรือข้ามทะเลไปยังกัมพูชา ส่วนออกขุนเสนาภิมุขได้หลบหนีไปอยู่กับพวกราชวดี^๑

หลังจากนั้นสมเด็จพระเจ้าปราสาททองก็ทรงพยายามกำจัดญี่ปุ่นให้หมดไปจากแผ่นดิน เข้าใจว่าพระองค์ทรงระงับการกวาดล้างญี่ปุ่นตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๗๓ (ค.ศ. ๑๖๓๐) ถึง พ.ศ. ๒๑๗๕ (ค.ศ. ๑๖๓๒) ดังปรากฏในรายงานของพวกพ่อค้าฮอลันดาที่อยู่ในประเทศไทย (Daily Journal of Dutch East India) รายงานนั้นลงวันที่ ๕ ธันวาคม พ.ศ. ๒๑๗๔ (ค.ศ. ๑๖๓๑) ว่า ไทยได้ส่งพระราชสาส์นและเครื่องราชบรรณาการที่มีค่าไปถวายเจ้าชายออเรนจ์ (Prince of Orange) และผู้ว่าราชการของบริษัท เมื่อฮอลันดาส่งของมาตอบแทน ไทยก็ให้การต้อนรับอย่างดี ผู้แทนฮอลันดากล่าวว่าการที่เป็นเช่นนี้ก็เพราะ

^๑รอง ศยามานนท์และ วิลลาสวส์ นพรัตน์, เรื่องเดิม, ๓๗ - ๔๒;
ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๗๕ (ศึกษานิตยสารพิเศษ, ๒๕๑๓), หน้า ๒๑๘ - ๒๒๘.

ใน พ.ศ. ๒๑๙๓ (ค.ศ. ๑๖๕๐) สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงทำการขับไล่ชาวญี่ปุ่นออกนอกประเทศครั้งใหญ่ พวกญี่ปุ่นโค่นหลบหนีไปเขมรและพยายามชักชวนให้เขมรมาทำสงครามกับไทย ไทยจึงพยายามผูกมิตรกับฮอลันดาเพื่อจะให้ช่วยเหลือในเวลาสงคราม* นอกจากนี้แล้วใน พ.ศ. ๒๑๙๕ (ค.ศ. ๑๖๕๒) สมเด็จพระเจ้าปราสาททอง ยังได้ทำการกวาดล้างพวกญี่ปุ่นอีกครั้งหนึ่ง ตามจดหมายเหตุวันวลิต^๒

*Francis H. Giles, "A Critical Analysis of Van Vliet's Historical Account," The Siam Society (Selected Article from the Siam Society Journal) Vol. VII (Bangkok; 1951), p. 155.

^๒วันวลิต (Jeremias Van Vliet) เกิดเมื่อ ค.ศ. ๑๖๔๕ (ค.ศ. ๑๖๐๒) ที่ Schiedam ทางตะวันตกของเมืองรอตเตอร์ดัม (Rotterdam) เขาใช้ชีวิตวัยเด็กที่บ้านเกิดและต่อมาเขาทำงานในบริษัทอิสตันเคียตะวันออกของฮอลันดา ได้เดินทางมาเมืองปัตตาเวียในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๑๙๒ (ค.ศ. ๑๖๔๘) จากนั้นไปประจำที่ญี่ปุ่นประมาณ ๓ ปี มีตำแหน่งเป็นรองผู้จัดการบริษัทใน พ.ศ. ๒๑๙๖ (ค.ศ. ๑๖๕๓) กลับมาปัตตาเวียอีกครั้งหนึ่ง เดินทางเขามาประเทศไทยพร้อมกับเรือชื่อ "เดลท์" (Delft) มาประจำที่บริษัทในกรุงศรีอยุธยา ตำแหน่งรองจากโยส เซาเตน (Joost Schoutten) ซึ่งเป็นผู้จัดการบริษัทการค้าฮอลันดา (Cape - merchant) และมาใน พ.ศ. ๒๑๔๑ (ค.ศ. ๑๖๓๘) เขาได้รับแต่งตั้งเป็นผู้จัดการบริษัท แทนเซาเตน ตลอดระยะเวลาที่เขาอยู่ในกรุงศรีอยุธยาได้เขียนหนังสือ ๓ เล่ม คือ

๑. Description of the Kingdom of Siam พิมพ์ใน พ.ศ. ๒๒๓๕ (ค.ศ. ๑๖๙๒)

๒. Chronicles of the Ayuthian Dynasty เขียนเมื่อวันที่ ๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๑๔๓ (ค.ศ. ๑๖๐๐)

๓. Historical Account of Siam in the 17th Century

เขาเดินทางกลับไปปัตตาเวียในวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๑๔๕ (ค.ศ. ๑๖๐๒) และได้รับแต่งตั้งเป็นหัวหน้าบริษัทที่เปอรูเซีย แต่ช่วยจึงไม่ได้ออกเดินทางไป แต่กลับรับตำแหน่งเป็นหัวหน้าบริษัทที่มะละกาแทน และต่อมาถูกกล่าวหาว่าเบียดบังผลประโยชน์ของบริษัทถูกตัดสินจำคุก ใน พ.ศ. ๒๑๔๘ (ค.ศ. ๑๖๐๕) พนโทยและโคเดินทางกลับประเทศฮอลันดา สิ้นชีวิตลงในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๒๐๖ (ค.ศ. ๑๖๖๓)

กล่าวว่าพระองค์ทรงจุดไฟเผาหมู่บ้านญี่ปุ่น^๑ เข้าใจว่าเป็นเรื่องสืบเนื่องมาจาก เหตุการณ์ พ.ศ. ๒๑๗๓ (ค.ศ. ๑๖๓๐)

สาเหตุที่สมเด็จพระเจ้าปราสาททองทรงเกลียดชังและขับไล่ชาวญี่ปุ่นนั้น นอกจากเป็นเพราะความเกรงกลัวอำนาจของชาวญี่ปุ่นแล้ว พระองค์ยังทรง ได้รับความยุ้งจากพวกพ่อค้าฮอลันด้าอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากจดหมายของข้าหลวง ใหญ่บริษัทอินเดียตะวันออก คือ นายเฮนริก บูเวอ์ (Governor General Hendrick Beuwer) ที่มีไปถึง นายนิโคลัส คูเกอร์ แบคเกอร์ (Nicolas Couckebacker) ผู้แทนของบริษัทที่เมืองฮิราโด (Hirado) ประเทศญี่ปุ่น ลงวันที่ ๒๔ พฤษภาคม พ.ศ. ๒๑๗๓ (ค.ศ. ๑๖๓๐) ว่าเขาได้สั่งให้เขาแทนผู้แทนของบริษัทในประเทศ ไทยทราบว่า ขณะนี้บริษัทมีนโยบายคือ

"...

๑. พยายามสร้างทัศนคติที่เลวของญี่ปุ่นให้แก่คนไทย ในการที่พวกญี่ปุ่นเป็นกบฏต่อพระมหากษัตริย์ไทย
๒. โห่แฉงชาวตอลีเสนาบกิจการต่างประเทศของไทย ว่า คนญี่ปุ่นไครวมมือกับพระมหากษัตริย์ของจัมปาและเขมร และอนัม ในการที่จะฆ่าตีไทย
๓. พยายามก่อให้เกิดความเป็นศัตรูระหว่างคนไทย และคนญี่ปุ่นในทุกวิถีทาง เพื่อที่จะไครมาซึ่งผลประโยชน์"^๒

^๑สมเด็จพระเจ้าทรงธรรมทรงโปรดเกล้าพระราชทานที่ดินให้ชาวญี่ปุ่น ตั้งบ้านเรือนที่กรุงศรีอยุธยา ราว พ.ศ. ๒๑๖๓ หมู่บ้านญี่ปุ่นตั้งอยู่ริมแม่น้ำ เจ้าพระยาฝั่งตะวันออก อยู่ใต้หมู่บ้านฮอลันดา ระหว่างสองหมู่บ้านนี้มีหมู่บ้านอังกฤษ ตั้งกลางอยู่ หมู่บ้านของชนสามชาติจึงตั้งอยู่ติดกันมาเป็นลำดับ คือ หมู่บ้านฮอลันดา หมู่บ้านอังกฤษ และหมู่บ้านญี่ปุ่น ส่วนฝั่งแม่น้ำเจ้าพระยาอีกฝั่งตรงข้ามกับหมู่บ้านญี่ปุ่น เป็นที่ตั้งของหมู่บ้านโปรตุเกส

^๒ดังที่อ้างไว้ใน Iwao Seiichi, "Reopening of the Diplomatic and Commercial Relations between Japan and Siam during the Tokugawa Period," Acta Asiatica Bulletin of the Insititue of Eastern Culture 4 (Tokyo : the Toho Gakkai, 1963), p. 6.

พร้อมกันนั้น นายบูเวอร์ แนะนำให้นายคูเกอร์ แบคเกอร์ เขียนจดหมาย ถึงขุนนางผู้ครองแคว้นอิราโท และผู้นำของญี่ปุ่นคนอื่น ๆ ว่าพวกเขาสยามมีความ เกลียดชังชาวญี่ปุ่นมาก^๑ ความพยายามของฮอลันดาในการที่จะทำลายความสัมพันธ์ ระหว่างไทยกับญี่ปุ่นนั้นเป็นผลสำเร็จ เพราะในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง แม้ว่าพระองค์จะทรงเห็นความสำคัญทางการค้าระหว่างไทยกับญี่ปุ่น และทรงส่ง ทูตไปญี่ปุ่นหลายครั้งในเวลาต่อมา ญี่ปุ่นก็ได้ต้อนรับทูตไทยแต่ประการใด การที่ ฮอลันดาสามารถตัดการค้าโดยตรงระหว่างไทยกับญี่ปุ่นไปได้นั้น ทำให้ฮอลันดา สามารถผูกขาดตำแหน่งพ่อค้าคนกลางในการค้าระหว่างสองประเทศนี้ได้โดย ปราศจากคู่แข่ง

สมัยสมเด็จพระเจ้าฟ้าไชย ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๔๔ - ๒๑๔๕ (ค.ศ. ๑๖๕๕ - ๑๖๕๖) พระองค์ทรงดำเนินนโยบายตามแบบสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง โดยส่ง ทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นเมื่อ พ.ศ. ๒๑๔๕ (ค.ศ. ๑๖๕๖) แต่ญี่ปุ่นก็ไม่ ต้อนรับทูตไทยโดยอ้างว่าตนดำเนินนโยบายปิดประเทศมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๓๕ (ค.ศ. ๑๖๓๖)

ในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชไทยได้พยายามทำการติดต่อกับ เพื่อ เจริญสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นอีก ในวันที่ ๖ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๒๐๔ (ค.ศ. ๑๖๖๑) พระองค์ทรงส่งคณะทูตถือพระราชสาส์นไปอีกครั้งหนึ่ง แต่ไม่ปรากฏพระ ราชสาส์น ตอบจากโชกุน

ถึงแม้ว่าความสัมพันธ์อันดีระหว่างไทยและญี่ปุ่นจะขาดหายไปตั้งแต่รัชสมัย สมเด็จพระเจ้าปราสาททองก็ตาม ไทยก็ยังค้าขายกับญี่ปุ่นตลอดมา โดยใช้วิธีการ ส่งเรือที่มีชาวจีนเป็นลูกเรืออยู่ภายใต้การควบคุมของขุนนางไทย โชกุนทราบวิธี การเหล่านี้ดี แต่ก็มีใจทำการต่อต้านแต่อย่างใด การค้าแบบนี้เราเริ่มใช้ใน

พ.ศ. ๒๑๗๗ (ค.ศ. ๑๖๓๔) นอกจากการค้าโดยอาศัยชาวจีนเป็นลูกเรือแล้ว บางครั้งก็ส่งสินค้าไปกับเรือของฮอลันดา ด้วยวิธีเหล่านี้ทำให้ไทยยังคงค้าขาย กับญี่ปุ่นได้ตลอดมาจนถึงรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ดังที่เซอร์วาเลียเยร์ เกอโชมอง (Chevalier De Chaumont) ราชทูตฝรั่งเศสที่มาเจริญทาง พระราชไมตรีกับกรุงศรีอยุธยา ระหว่าง พ.ศ. ๒๒๒๔ - ๒๒๒๕ (ค.ศ. ๑๖๘๑ - ๑๖๘๒) เขียนบันทึกว่า พระเจ้าแผ่นดินสยามจะส่งเรือประมาณ ๒ - ๓ ลำไป ญี่ปุ่นทุกปี เช่นเดียวกับหลักฐานของญี่ปุ่นได้แสดงถึงการส่งเรือของไทยไปค้าขาย กับญี่ปุ่นดังปรากฏในตารางที่ ๒ ท้ายบท

ในจำนวนเรือดังกล่าวนี้มีเรือที่ดำเนินการค้าขายได้สมความมุ่งหวัง เพียง ๓๐ ลำ เพราะบางลำถูกพายุอัปปางลง และในจำนวนเรือนี้เป็นเรือของ พระมหากษัตริย์ประมาณ ๖๐ % เรือของพระญาติพระวงศ์ประมาณ ๔๐ %^๒

หลังรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชแล้ว ไทยก็มีได้ส่งเรือไปค้าขาย กับญี่ปุ่นอีก เพราะพระเจ้าแผ่นดินองค์ต่อมาไม่ได้ทรงสนพระทัยทางการค้ากับ ต่างประเทศเท่าที่ควร ประกอบกับใน พ.ศ. ๒๒๒๕ (ค.ศ. ๑๖๘๒)^๓ ญี่ปุ่นได้ ปฏิเสธการค้ากับไทยที่เมืองนางาซากิ การติดต่อกับค้าขายจึงหยุดชะงักลง

ในรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าท้ายสระ (พ.ศ. ๒๒๕๑ - ๒๒๗๕) ชาวญี่ปุ่น ในกรุงศรีอยุธยาคงจะหมดลง เพราะสเปนซึ่งเข้ามาใน พ.ศ. ๒๒๒๐ ใ้รับ พระราชทานหมู่บ้านญี่ปุ่นเป็นที่ตั้งหมู่บ้านของคน

ต่อมาในสมัยกรุงธนบุรีจนถึงคอนันรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว ประเทศทั้งสองก็มีได้มีการติดต่อกันแต่ประการใด ทั้งนี้เพราะเป็นระยะ

^๒ E.M. Satow, op.cit., p. 180.

^๓ Iwao Seiichi, op.cit., p. 9.

^๓ Ibid., p. 30.

เวลาที่ญี่ปุ่นยังคงดำเนินนโยบายปิดประเทศ

กล่าวโดยสรุปความสัมพันธ์ระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเริ่มอย่างเป็นทางการในสมัยสมเด็จพระเอกาทศรถ เจริญถึงขีดสุดในสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม ญี่ปุ่นเข้ามามีบทบาทมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางด้านการเมือง คนสำคัญก็คือ ยามาตา นางามาช่า หรือ ออกญาเสนาภิมุข เป็นชาวต่างประเทศคนแรกที่ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์จากพระมหากษัตริย์ไทย เขามีบทบาทมากเกี่ยวกับการสืบราชสมบัติ ตอนปลายรัชสมัยสมเด็จพระเจ้าทรงธรรม อย่างไรก็ตาม ในสมัยสมเด็จพระเจ้าปราสาททอง แม้ว่าญี่ปุ่นจะก่อเรื่องวุ่นวายทางเมืองนครศรีธรรมราช พระองค์ก็ยังทรงเห็นความสำคัญทางด้านการค้าระหว่างประเทศทั้งสอง พยายามส่งทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับญี่ปุ่นหลายครั้ง ก็ได้รับการปฏิเสธทั้งนี้เพราะญี่ปุ่นดำเนินนโยบายปิดประเทศ พระมหากษัตริย์องค์ต่อ ๆ มา ยังทรงค้าขายกับญี่ปุ่นโดยอาศัยจีนเป็นลูกเรือไปค้าขายที่เมืองนางาซากิ จนกระทั่ง พ.ศ. ๒๒๒๘ (ค.ศ. ๑๖๘๖) ญี่ปุ่นได้ปฏิเสธการค้ากับไทยที่เมืองนางาซากิ ประเทศทั้งสองจึงขาดการติดต่อกันตั้งแต่นั้นมา และได้มาเริ่มเปิดความสัมพันธ์กันอีกครั้งหนึ่งในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

สภาพของญี่ปุ่นในช่วงเวลาที่ตรงกับสมัยกรุงศรีอยุธยา

เมื่อไทยมีความสัมพันธ์กับประเทศญี่ปุ่นนั้นตรงกับสมัยโชกุน อิเอยาสุ (Ieyasu Shogun) ซึ่งเป็นโชกุนคนแรกของตระกูลโทกุกาวา (Tokugawa) ปกครองอยู่ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๔๖ - ๒๑๕๘ (ค.ศ. ๑๖๐๓ - ๑๖๑๖) ในสมัยนั้นญี่ปุ่นมีนโยบายส่งเสริมการค้าต่อกับต่างชาติกับต่างประเทศทั้งประเทศเพื่อนบ้านและยุโรป โชกุนได้ให้ความสนับสนุน โดยการออกใบเบิกร่องให้แก่พ่อค้าและนักผจญภัย เพื่อเดินทางไปยังประเทศต่าง ๆ ทางแถบตะวันตกของมหาสมุทรแปซิฟิก ถึงช่องแคบมะละกาและพม่า จำนวนใบเบิกร่องที่ออกระหว่าง พ.ศ. ๒๑๔๗ - ๒๑๗๘

(ค.ศ. ๑๖๐๔ - ๑๖๓๕) มีจำนวนถึง ๓๐๐ ใบ^๑ การที่โชกุน อิเอยาซุ ส่งเสริมทางด้านการค้า ก็เพื่อเป็นการเสริมสร้างฐานะของคนที่มั่นคงไปในตัว เพราะขณะนั้นญี่ปุ่นแบ่งออกเป็นแคว้นต่าง ๆ และแต่ละแคว้นจัดการผลประโยชน์ของตนเอง ดังนั้นถ้ารัฐบาลกลางหรือโชกุนมีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีและมั่นคง ก็จะทำให้ฐานะของรัฐบาลกลางมั่นคงไปด้วย นอกจากนี้โชกุนยังพยายามที่จะผูกขาดการค้าแก่ผู้เดียว และหาทางป้องกันชาวตะวันตกไม่ให้ติดต่อกับขุนนางผู้ครองแคว้นโดยตรง เนื่องจากโชกุนเกรงว่าถ้าปล่อยให้ชาวตะวันตกติดต่อกับเจ้าผู้ครองแคว้นโดยตรงจะมีการซื้อขายอาวุธกัน ขุนนางผู้ครองแคว้นอาจจะนำอาวุธนั้นมาใช้ในการล้มล้างรัฐบาล ด้วยเหตุนี้โชกุนจึงส่งเสริมด้านการค้าอย่างมาก และพยายามที่จะผูกขาดการค้าแก่ผู้เดียว เพื่อที่จะได้รับผลประโยชน์อย่างเต็มที่

นโยบายส่งเสริมการค้ากับต่างประเทศของโชกุนยังผลให้มีเรือญี่ปุ่นมาค้าขายในประเทศไทยเพิ่มขึ้น และทำให้เรือพ่อค้าคนกลางชาวอังกฤษและฮอลันดาที่ทำการค้าขายระหว่างประเทศไทยและญี่ปุ่นทำการค้าขายได้สะดวกขึ้น โชกุนทนต่อมาได้ดำเนินนโยบายตามโชกุนอิเอยาซุ แต่เป็นที่น่าเสียดายว่า ญี่ปุ่นยึดถือนโยบายนี้เพียงช่วงระยะเวลาไม่กี่สิบปี ก็หันไปดำเนินนโยบายปิดประเทศ เป็นเหตุให้ไทยไม่สามารถทำการค้าขายกับญี่ปุ่นได้โดยตรงอีกต่อไป

การดำเนินการปิดประเทศของญี่ปุ่น

ญี่ปุ่นได้ดำเนินนโยบายการปิดประเทศตั้งแต่ พ.ศ. ๒๑๗๕ - ๒๓๘๗ (ค.ศ. ๑๖๓๒ - ๑๘๕๔) เป็นเวลาถึง ๒๑๘ ปี ในช่วงระยะเวลาดังกล่าวนี้ รัฐบาลญี่ปุ่นห้ามชาวต่างประเทศเข้ามาค้าขาย และห้ามชาวญี่ปุ่นเดินทางออกนอกประเทศ หรือเดินทางกลับมายังประเทศญี่ปุ่น การที่ญี่ปุ่นหันมาดำเนินนโยบายปิดประเทศ เพราะสาเหตุ ๒ ประการ คือ

^๑ George Sansom, A History of Japan 1615 - 1867. (London : The Gresset Press, 1963), p. 35.

๑. เพื่อต่อต้านและกำจัดอิทธิพลของชาวตะวันตก ในระยะเวลาก่อนที่
ญี่ปุ่นจะดำเนินนโยบายปิดประเทศนั้น ชาวตะวันตกมีอิทธิพลอยู่ในญี่ปุ่นมากทั้งทาง
ทางการค้าและทางการศาสนา^๑

ทางการศาสนา ชาวญี่ปุ่นจำนวนมากได้หันมานับถือคริสตศาสนา ที่นำเข้า
มาในประเทศญี่ปุ่นโดยชาวสเปนและโปรตุเกส การเผยแพร่คริสตศาสนาในญี่ปุ่น
นั้นได้ผลมาก คือใน พ.ศ. ๒๐๘๒ (ค.ศ. ๑๕๔๙) ซึ่งเป็นปีที่คริสตศาสนาเริ่ม
เข้ามา มีชาวญี่ปุ่นนับถือคริสตศาสนาเพียง ๑๕๐ คน แต่มาใน พ.ศ. ๒๑๒๕
(ค.ศ. ๑๕๘๒) มีถึง ๑ แสน ๕ หมื่นคน^๒ ซึ่งทำให้พระเจ้าจักรพรรดิไม่พอพระทัย
เพราะคำสอนของคริสตศาสนานั้นขัดต่อหลักการและวัฒนธรรมของญี่ปุ่น

ทางการค้า ะยะนี้มีชาวตะวันตกมาค้าขายกับประเทศญี่ปุ่นหลายชาติ
เช่น อังกฤษ ฮอลันดา สเปนและโปรตุเกส ฯลฯ ชาวต่างชาติเหล่านี้มีผลประโยชน์
ทางการค้าที่ขัดกันและแก่งแย่งชิงกัน มีการทะเลาะวิวาทอยู่เนือง ๆ ก่อ
ให้เกิดความวุ่นวาย โงกุนจึงคิดที่จะเลิกค้าขายกับชาวต่างชาติ เพื่อความสงบ
เรียบร้อยของบ้านเมือง

๒. เพื่อที่จะรักษาสถานะเดิมของตน (Status Quo) โงกุน อีเอยาสุ
มินโยบายหลักคือ พยายามรักษาอำนาจของตนให้คงอยู่ตลอดไป การที่ชาวตะวันตก
เข้ามาค้าขายทางแคว้นตะวันตกมากขึ้น ทำให้โงกุนเกิดความไม่แน่ใจในอำนาจ

นอกจากทางการค้าและการศาสนาแล้ว ชาวตะวันตกยังมีอิทธิพล
ทางการเมือง ทั้งนี้เพราะโงกุนเกรงว่าชาวตะวันตกจะทำให้ความจงรักภักดี
ของพวกขุนนางผู้ครองแคว้นที่มีต่อโงกุนน้อยลง และอาจเป็นกำลังช่วยขุนนางผู้
ครองแคว้นต่อต้านโงกุนได้

^๒ George Sansom, Japan A Short Cultural History (New York :
Appleton - Century - Grofts, Inc, @ 1962), pp. 145 - 147.

ของตน เพราะเกรงว่าชาวตะวันตกจะนำอาวุธมาขายขุนนางผู้ครองแคว้นเป็น
การแลกเปลี่ยนสิทธิพิเศษทางการค้า ทำให้ขุนนางมีอำนาจที่จะก่อกองล้มล้างรัฐบาล
ได้

ด้วยสาเหตุ ๒ ประการดังกล่าว โชกุนจึงดำเนินนโยบายปิดประเทศ
โดยเริ่มด้วยการต่อต้านพวกนัับถือศาสนาคริสต์ก่อน ในสมัยโชกุน อิเอยาสุ มีการ
ต่อต้านพวกคริสเตียน แต่กระนั้นเป็นไปอย่างสุ่มและรอบคอบ โชกุนคนแรกที่
ทำการฆ่าคริสเตียนคือ โชกุน ฮิดะตาดา (Hidetada Shogun) พ.ศ. ๒๑๕๕ -
๒๑๖๖ (ค.ศ. ๑๖๑๐ - ๑๖๒๓) ใน พ.ศ. ๒๑๖๕ (ค.ศ. ๑๖๒๒) มีการฆ่า
พวกคริสเตียนอย่างทารุณโหดร้ายทั้งเด็กและผู้หญิง พ่อค้าชาวอังกฤษชื่อ นายริชาร์ด
ค็อกส์ (Mr. Richard Cocks) ได้เห็นเหตุการณ์และบรรยายไว้ว่า

"ในครั้งหนึ่งฉันได้เห็นคน ๕๕ คนถูกฆ่าที่มียาโก
ในจำพวกเขาเหล่านั้นมีเด็กอายุประมาณ ๕ - ๖ ปี
ถูกเผาทั้งเป็นในอ้อมแขนของมารดา ซึ่งร้องว่า พระ
ผู้เป็นเจ้า ไ้โปรดรับวิญญาณของเขาควยเถิด
นอกจากนี้ยังมีชาวคริสเตียนอยู่อีกมากมายที่อยู่ในคุก
รอความตายทุกชั่วโมง..."^๑

โชกุนคนต่อมาได้ปฏิบัติตามนโยบายนี้ โชกุนที่ใคร่รู้ว่าจงลางจงผลาญ
พวกคริสเตียนมากที่สุดคือ โชกุน อิเอมิตสึ (Iemitsu Shogun) มีการฆ่าพวก
คริสเตียนมาก ระหว่าง พ.ศ. ๒๑๘๐ - ๒๑๘๑ (ค.ศ. ๑๖๓๗ - ๑๖๓๘)

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

^๑ George Sanson, A History of Japan 1615 - 1867, p. 41.

"I saw fifty-five of them martyred at on time at
Miyako. Among them were little children of five or six years,
burned alive in the arms of their mother, who cried "Jesus,
receive their souls." There are many in prison who hourly await
death,..."

เกิดกบฏชิมาบารา (Shimabara-Rebellion) ขึ้น โดยพวกซามูไรและ
ซามูไรโพเนจรทำการกบฏต่อต้านรัฐบาล แต่รัฐบาลก็สามารถปราบปรามได้
โดยเด็ดขาด หลังจากกบฏนี้รัฐบาลได้ดำเนินนโยบายปิดประเทศอย่างแท้จริง
คือ ห้ามชาวญี่ปุ่นเข้าหรือออกนอกประเทศ และห้ามชาวต่างประเทศเข้ามาค้าขาย
ยกเว้นจีนและฮอลันดา ซึ่งจะเข้ามาค้าขายในบริเวณที่ญี่ปุ่นอนุญาตให้เท่านั้น คือ
เมืองนางาซากิ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตารางที่ ๑

ตารางประเภทสินค้าที่ขายกันระหว่างประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น

สินค้าออกจากประเทศไทยไป ประเทศญี่ปุ่น	สินค้าออกจากประเทศญี่ปุ่นมา ประเทศไทย
เหรียญเงิน	ทองคำ
หนังสือตัว	ทองแดง
เซาสีตัว	ทองรูปพรรณ
เครื่องถ้วยชาม	ฉากญี่ปุ่น
เครื่องสังคโลก	เหรียญญี่ปุ่น
ข้าว	ตุลารคนำ
ไหมดิบ	เครื่องกระเบื้อง
ผ้าไหม	ใบชา
ไม้แดง	ภาชนะทำด้วยไม้
ไม้สวาค (Brazil wood)	ภาชนะทำด้วยเงิน
ไม้สาบัน (Sapan wood)*	ภาชนะทำด้วยทองแดง
ไม้กฤษณา (Aloes - wood)	เหล็กแท่ง
ไม้จันทร์หอม	เงินแท่ง
งาช้าง	น้ำมันชักเงา
ขาง	ผ้าแพรหนังไก
พื้นขาง	ผ้าแพรทวน
ผ้าทวน	ผ้าแพรดอก
ผ้าเปลือกไม้	ผ้าถัก
หนังแผ่นดิบ	ผ้าลูกไม้

* ไม้ชนิดหนึ่งไร้ทำสีแดงเข้าใจว่าเป็นเสน

สินค้าออกจากประเทศไทยไป
ประเทศญี่ปุ่น

สินค้าออกจากประเทศญี่ปุ่นมา
ประเทศไทย

รัก (Lacquer)

เครื่องลายคราม

ตะกั่ว

การบูร

คิงุก

มา

หวาย

หมาก

การบูร

พริกไทย

หินฝนหมึก

น้ำตาลดำ

ครึ่ง

กำยาน

ไม้สัก

น้ำมันมะพร้าว

ที่มา :

๑. ประชุมพงศาวดารภาคที่ ๒๐
๒. บันทึกเรื่องสัมพันธไมตรีระหว่างประเทศไทย
กับนานาประเทศในศตวรรษที่ ๑๙ เล่ม ๑
และ เล่ม ๒
๓. "Reopening of the Diplomatic and
Commercial Relations between Japan
and Siam during the Tokugawa Period"
Iwao Seiichi.

ตารางที่ ๒

จำนวนเรือที่ไทยส่งไปค้าขายกับญี่ปุ่นในรัชสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช

ปี ค.ศ.	จำนวนเรือที่ส่งไป	จำนวนเรือที่เป็นของพระมหากษัตริย์
๑. ๑๖๖๑	๒	๒
๒. ๑๖๖๔	๑	๑
๓. ๑๖๖๖	๒	๒
๔. ๑๖๗๑	๑	๑
๕. ๑๖๗๒	๓	๓
๖. ๑๖๗๔	๒	๑
๗. ๑๖๗๖	๑	๑
๘. ๑๖๗๗	๑	๑
๙. ๑๖๗๘	๓	๒
๑๐. ๑๖๗๙	๒	๑
๑๑. ๑๖๘๐	๑	?
๑๒. ๑๖๘๑	๑	?
๑๓. ๑๖๘๓	๕	๑
๑๔. ๑๖๘๔	๔	๒
๑๕. ๑๖๘๕	๔	๒
๑๖. ๑๖๘๖	๓	๒
๑๗. ๑๖๘๗	๒	๒
๑๘. ๑๖๘๘	๑	๑
รวม ๒๘ ปี	๔๓	๒๕

ที่มา : Reopening of the Diplomatic and Commercial Relations between Japan and Siam during the Tokugawa Period, by Iwao Seiichi.